

УДК 657

Лищенко О. Г.¹, Козирєва Є. О.²

¹канд.економ.наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

²студ. гр. ФЕУ-612м НУ «Запорізька політехніка»

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗА ТОВАРИ, (РОБОТИ, ПОСЛУГИ)

З початком повномасштабного вторгнення сусідньої держави на територію України робота вітчизняних підприємств значно ускладнилася. У такі скрутні часи в контексті відновлення економіки особлива надія покладається на великий, середній та малий бізнеси, перед якими постала задача здійснення інтенсифікації виробництва та ведення євроінтеграційного курсу у своїй роботі. Оскільки дебіторська заборгованість має значну вагу в складі поточних активів і може суттєво впливати на фінансовий стан підприємств, є доцільним розглянути шляхи удосконалення ведення обліку дебіторської заборгованості за товари, (роботи, послуги) на українських підприємствах.

Дослідження проведено з використанням методу дедукції, синтезу, абстрагування, конкретизації та порівняння; на основі праць в частині питання регулювання організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості та його удосконалення таких вітчизняних та зарубіжних вчених: Ф.Ф. Бутинця, І.А. Бланка, А.В. Гриліцька, Г.С. П'ятигорець, О. Д. Дерев'янка, Н.А. Матицина, Т.К. Лагода, В.В. Сопка, С.Д. Батехіна та ін.

Фінансовий стан підприємств значною мірою залежить від ефективності управління дебіторською заборгованістю, яка становить питому вагу у їх балансі. Зважаючи на необхідний для країни розвиток відносин між українськими та міжнародними компаніями велику увагу під час розгляду шляхів вдосконалення роботи з вказаною заборгованістю слід приділити міжнародним стандартам обліку. За вказаних умов наближення у деяких аспектах національних стандартів до міжнародних значно підвищить ефективність роботи бізнесу.

Основним видом дебіторської заборгованості на підприємствах є дебіторська заборгованість за товари, (роботи, послуги), система обліку якої в Україні регулюється П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». Згідно нього дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Під дебіторами слід розуміти юридичних та фізичних осіб, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів [1]. У зарубіжних країнах не визначено окремого стандарту для регулювання зазначеної заборгованості. Натомість існує ряд документів, якими слід керуватися: МСБО 1 “Подання фінансових звітів”, МСБО 16 “Основні засоби”, МСБО 18 “Дохід”, МСБО 32 “Фінансові інструменти: розкриття та подання”, МСБО 39 “Фінансові інструменти: визнання та оцінка”, МСФЗ 9 “Фінансові інструменти”, МСФЗ 7 “Фінансові інструменти: розкриття інформації”. Згідно міжнародних стандартів, зокрема МСБО 39, дебіторська заборгованість є похідним фінансового активу з фіксованими платежами, що підлягають визначенню та не мають котиру-

вання на активному ринку. Різні трактування одного поняття за національними стандартами та міжнародними вже вказують на існування суттєвих відмінностей у регулюванні дебіторської заборгованості[2].

Основні відмінності між національними та міжнародними стандартами в частині обліку дебіторської заборгованості наявні в її оцінці та визначенні резерву сумнівних боргів, на що варто звернути особливу увагу. Згідно МСБО та МСФЗ підприємства не зобов'язані створювати резерв сумнівних боргів. Умовою визнання сумнівної заборгованості за МСБО 39 може бути: порушення контракту; значні фінансові труднощі емітента або боржника; стає можливим, що позичальник оголосить банкрутство або іншу фінансову реорганізацію; зникнення активного ринку для цього фінансового активу внаслідок фінансових труднощів [2]. Натомість за П(С)БО 10 заборгованість визнається, якщо є впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності [1].

Стандарти також не передбачають й окремі методи для визначення його величини. На зарубіжних підприємствах визначення величини резерву покладається на професійну думку фахівця. Здебільшого нарахування резерву здійснюється в процентному відношенні від виручки за період. Такий варіант розрахунки є менш трудомістким за вітчизняні, але не менш ефективним. Згідно міжнародної практики після нарахування резерву дебіторська заборгованість поділяється на кілька груп залежно від періодів відстрочки і нарахування резерву в процентному відношенні, визначеному для кожної групи. Поділ заборгованості на групи є необхідним для підприємств кроком, який дозволяє вести аналітичний облік заборгованості більш ефективно, що дозволить виконувати управлінські задачі з найменшими затратами. Для відображення поділу контрагентів на групи за терміном погашення боргу доцільно використовувати такі аналітичні рахунки: 361-1 для групи з відстрочкою до 10 днів; 361-2 для групи з відстрочкою до 1 місяця; 361-3 для групи з відстрочкою від 1 до 2 місяців; 361-4 для групи з відстрочкою від 2 до 3 місяців; 361-5 для групи з відстрочкою платежу від 3 до 6 місяців; 361-6 для групи з відстрочкою від 6 місяців до 1 року.

На шляху до вдосконалення обліку дебіторської заборгованості українським підприємствам слід використати досвід зарубіжних колег в частині формування резерву сумнівних боргів, а саме врахувати його залежність від розмірів підприємства, обсягів та характеру діяльності. Створювати ж резерв сумнівних боргів за результатами проведеної інвентаризації дебіторської заборгованості за товари, (роботи, послуги) в кінці року перед складанням звітності й використовувати його протягом звітного року. Рішення про запровадження змін слід зважити, беручи до уваги характеристику власного підприємства, його мету та поставлені перед ним задачі. Запровадження роботи за новими нормами відображається в обліковій політиці.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що ефективність ведення обліку дебіторської заборгованості, що має вплив на фінансовий стан підприємства, значною мірою впливає на успішність євроінтеграції українського бізнесу, його розвитку та стійкості до зовнішніх чинників. Відмінність вітчизняного обліку дебіторської заборгованості від міжнародного є наявність чіткої регламентації та відсутність альтернативи для підприємства, а також те, що міжнародні стандарти розглядають дебіторську заборгованість більш широко з урахуванням тривалого досвіду співпраці з іноземними контрагентами. Вивчення міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, їх адаптація під український бізнес допоможе зменшити трудомісткість управлінських завдань та підвищити ефективність управління дебіторської заборгованості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку [Електронний ресурс]: Наказ МФУ [затверджений 08.10.1999р. № 237]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку № 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка»: редакція станом на 17.10.2013р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 28.07.2020).